

ban mindjárt betegségge kezdetén 1863 márczius 22-én kineveztetett ugyan a kir. egyetemre a fűvészet rendes tanárává, de székét nem foglalhatta el, mivel beszélő képességét soha többé vissza nem nyerte.

Szeretett és őt kiválóan szerető

családja körében szótlanul és némán élt ezután még 10 évig nagy növény- és rovar-gyűjteményei tisztogatásával és rendezésével foglalkozva, míg 1873-ban június 22-én az öröklétre át nem szenderült.

GÖNCZY PÁL.

APRÓBB KÖZLEMÉNYEK.

CSILLAGTAN ÉS METEOROLOGIA.

(Rovatvezető : HELLER ÁGOST.)

(2.) AZ Ó-GYALLAI CSILLAGDA LEIRÁSA, NEHÁNY OTT TETT ÉSZLELET MEGISMERTETÉSÉVEL.* — Tudva van a t. Akademia előtt, hogy Magyarországon, hol a múlt század végén, egyrészt a kormány gondoskodásából, másrészt pedig tudományszerető főpapok bőkezűségéből, három helyen is tétettek rendes csillagászati észleletek — jelenleg csakis egy földesúri lakóház tetején, Konkoly Miklós úr ó-gyallai lakásán történnek említésre méltó astronomiai megfigyelések. Konkoly úr eddigi észleletei, minthogy természetöknél fogva a kései közzététel az elsőbbség kockáztatásával járhatott volna, leginkább külföldi astronomiai hetilapok hasábjain jelentek meg, így például a Peters-féle „Astronomische Nachrichten“ és a Heis-féle „Wochenschrift für Astronomie“ című hetilapok különböző számaiban. Ez év elején Konkoly úr az 1872-ik és 1873-ik évi megfigyeléseket egy nagyobb értekezésbe foglalta össze, melyet van szerencsém ezennel az Akademia elé terjeszteni.

Midőn Konkoly úr 1871 nyarán observatoriumát fölépítette, nem volt szándéka benne rendes észleleteket tenni, czélja főképp csak az volt, hogy — a csillagtan iránt különös vonzal-

mat érezvén — az e téren történő fölfedezéseket figyelemmel kísérhesse, azokat maga is láthassa, és végre hogy szép estvéken gyönyörködhessék az universum nagyszerűségében.

Csakhamar belátta azonban, hogy e kis csillagdának más czélja is lehet, mint épen saját szenvedélyeinek kielégítése; csakhamar hozzá fogott a rendes észleletekhez, s eddigelé a fősúlyt a napfoltok és a hullócsillagok figyelésére fordította, ámbár naplójában néhány szinképi észlelet is található.

A csillagda, mely jelenlegi állapotában csak ideiglenesnek tekintendő, Konkoly úr lakóháza éjszaki részén van felépítve, s áll egy forgótetejű kupolából, egy délkörszobából, melynek, mint rendesen szokás, északról délre bevágása van, s végre egy harmadik szobából, melyben a kisebb műszerek foglalnak helyet.

A forgótetejű kupolában most állítja fel a nagy távcsövet, mely Browning, londoni jeles optikus, műhelyéből került ki. Ez egy reflektor ezüstözött tükörűveggel, melynek szabad nyílása 10 és $\frac{1}{2}$ hüvelyk, gyútávja pedig 9 láb. Ezen műszer az aequatori rendszerben van szerkesztve, s óraművel felszerelve, melynek következtében az égi test látzólagos mozgását követi.

Eddigi észleletei egy refractor-távcsővel történtek; ennek nyílása

* Szily Kálmán előterjesztése szerint a M. Tud. Akademia osztály-ülése n 1874. márcz. 16-ikán.

4 hüvelyk, gyútávja 4 láb. Az üvegek Steinheiltól, a mechanikai kivitel pedig a bécsi Schefflertől való. A refractor mellett egy Stampfer-féle szabályzó ingás óra áll, s egy chronograph, melyet kizárólag a napfoltok bejegyzésére szerkesztett.

A délköri távcső Starke műhelyéből való; nyílása 33 vonal, gyútávja 3 láb. Mellette áll egy higanynyal kipótolt ingás óra Cook and Sontól New-Yorkban, s egy chronograph, melyen $\frac{1}{10}$ másodperc olvasható le.

A csillagda kisebb műszerei ezek: Egy napspektroskop à vision directe, 10 prizmával s helyzeti körrel; egy csillagspektroskop 1 prizmával, mikrométerrel, s összehasonlító prizmával; egy másik csillagspektroskop à vision directe 5 prizmával, s több kisebb spektroskop; valamennyi Browningtól.

Egy tubus Bardoutól, egy üstököskereső Steinheiltől, egy pyrheliométer, egy hordható átmeneti cső, egy geodetikus teodolit, egy tükörhatod Gambeytől, 2 meteoroskop, mikroskop, s több természettani eszköz.

Az említett órákon kívül van még egy Box-chronométer Árwaytól Bécsben, s egy zsebchronométer Calametól Lachaux-de-Fonds-ban.

Meteorologiai eszközök a következők: Egy Fortin-féle barométer, egy Sattler-féle barométer, 2 aneroïd Naudettól, 2 psychrométer, egy maximum- és minimum-thermométer, 1 normálthermométer, szélmutatató és esőmérő.

Az ó-gyallai csillagdán a rendszeres napfolt-észlelés 1872 május 16-án kezdődött. Konkoly úr értekezésében leírja mindenekelőtt az észlelés módját, a napfoltok alakjait és alakváltozásait, úgy a mint általa és segéde, Nagy Tamás úr által följegyeztettek. Az 1872-iki és 1873-iki napfoltészleletek sommás eredményeképen fölemlíti, hogy nap-

folt-csoportokban az 1872-ik év sokkal gazdagabb volt, mint 1873. Amabban nemcsak számra, de ritka szépségre, terjedelemre, alak- és helyváltozásaira is gazdagabb csoportozatokkal találkozunk mint 1873-ban.

Az értekezés végén a napfoltok méreteiről és helyzetéről a megkívántató terjedelemben közli K. úr az általa tett észleletek naplóját.

Az értekezésnek mintegy függelékeképen leírja K. úr:

1-ször, az 1873 július 25-én megfigyelt futó-csillagok spektrumát; 2-szor, azután egy meteor maradványát, melyet 1873 okt. 13-án észlelt;

3-szor, az 1872-ik nov. hó 27-én észlelt hullócsillagrajt;

4-szer, az északi fénynek és állatövi fénynek általa eszközölt spektroskopikus megfigyelését.

(3.) WINNECKE ÚJ ÜSTÖKÖSE. — Winnecke, strassburgi tanár, új üstökös fedezett fel, melyet kedvezőtlen időjárás miatt, a bécsi csillagdán csak február 24-ikén constatáltak. Állása volt bécsi középídő szerint számítva:

Febr. 23. 17h., 17m., 22'3s.

AR. 21h., 2m., 14'54s.

Declinatio (éjszaki) 21° , $29'$, $36''$.

Az üstökös perihelium-távolsága (napközel) k. b. 800.000 mérföld.

Csak 6 üstökös ismeretes, melyek ennél közelebb járnak a Naphoz. Ezen kis perihelium okozza, hogy az üstökös pályájának napközeleli részében roppant gyorsan mozog, így márczius 8-ikától 12-ikéig 200° -ot ír le pályájában, minél fogva fénye igen gyorsan növekedik, de ép oly gyorsan csökken is. Ha a fény erősségét a felfedezés napján egynek tesszük, akkor márczius 9-ikén már 90 lenne. Így lehetséges, hogy daczára azon kis távolságnak, melyen a hó közepe felé van a Naptól, mégis — tehát nappal — látható. Pályája nehezen

számítható, épen csekély perihelium-távolsága miatt.

W i n n e c k e ezen üstököst távolról hasonlónak találja a H i n d féléhez 1847-ből, mi felett azonban csak későbbi számítás fog dönthetni.

Márczius 16-ikáig gyorsan délfele tart a csillag, onnét pedig visszatér északfelé.

Ezen üstökös fölfedezése 5 év óta — mióta t. i. a bécsi Akadémia díjt tűzött ki üstökösök fölfedezésére — a tizenkettedik. Az egész idő alatt csak egy üstökös találtatik, melynek fölfedezője (H e n r y, Párisban) a bécsi akadémia pályadíját igénybe nem vette. H. Á.

T E R M É S Z E T T A N.

(2.) KISÉRLETEK A VILLANYSZIKRA SIKAMLÁSÁT ILLETŐLEG.* — A n t o l i k K á r o l y, kassai főreáliskolai tanár úr, a múlt év végén igen szerencsés gondolatra ötlött, midőn a villanyszikrát lámpalángján kormozott papiroson csapatta végig. A villanyszikra t. i. útjából a finom, sima papírra gyöngéden tapadó kormot elsöpörvén, igen érdekes és — a mi fő — igen tanulságos idomokat rajzol. Az így keletkezett idomok bár tökéletesen más természetűek, szintűgy megragadják a figyelmet, mint azok, melyeket eddig különféle finom porokkal, lycopodium, minióm, s több efféle porokkal hoztak létre, s a mellett az experimentatornak egy új módot szolgáltatnak a villanyosság, vagy talán még inkább a levegő mozgásának tanulmányozására.

Antolik úr az idom fölvételére szánt lemezek előkészítésében így jár el:

Lehetőleg sima papirosból négyszögeket vág ki, s azokat, nehogy az alájok szoruló levegő, a szikra végig sikamlásakor a papirozt elhassítsa, gummival üveglemezre ráragasztja. A szikra odavezethetése végett az üveglemez két szélére keskeny stanniol-szalagot ragaszt, melyek ékalakú hegyekbe végződnek, a két stanniolhegy távolsága szabván meg a szikra általános hosszát. Ezután az üvegre ragasztott papirozt

lámpa lángja felett óvatosan ide-oda mozgatja mindaddig, míg a papiros egyaránt be nem vonódik a korommal. A lemez most már elő van készítve a kísérletre.

A villanygéphez csatolt leydeni telep két sarkát az előkészített lemez stanniolszalagjaival összeköti, beigtatván a lánczba a kisütőt. Átcsapásakor a szikra a stanniolhegyeknél a papirozt átlukasztja, s azután a kormozott felületen szalad végig. A villanyszikra nyoma már megvan a kormon, s nehogy letörldjék végigönti valami lakkal, például a fényképészek által használt úgy nevezett negatív-lakkal. Ez megszárad, s az alatta lévő idom meg van rögzítve.

Itt van egy pár az Antolik úr által ekként készített idomok közül. Az egész idom leginkább egy szőrös hernyóhoz hasonlítható, melynek közepén, mintha belül volna, a szikra közvetlen nyoma — egy fekete partú világos csatorna — vonul végig. E világos csatornában mikroskop alatt egy igen finom fekete fonál látszik végig húzódni. Szóval, a szikra nyoma nem valami homogén dolog, sőt inkább a feketén maradt sávok többszörösen változnak a világosra sóprótt helyekkel.

Ha már egyszer valaki benn van a vizsgálódásban, rendesen egyik gondolata szüli a másikat. Így Antolik urat is ezen első nyomozásai arra a gondolatra vezették, hogy czélszerű lesz a lemezt, melyen a szikra végig csap, elborítani — pár milliméter-

* Szily Kálmán előterjesztése szerint a M. T. Akadémia osztályülésén 1874 márcz. 16-ikán.

nyi hézagot hagyván köztük — egy második lemezzel, mely a szikra felőli oldalán szintén kormos, s csak a stanniolszalagok hiányának róla. Helyesen számított Antolik úr arra, hogy a szikra nyomának nem csak az alsó, hanem a közelfekvő felső lemezen is mutatkoznia kell. Ime itt van egy pár összetartozó idom, melyek ekként a lemezpárokra rajzolódtak. Az egyik idom, mely az átlukasztott papíron keletkezik, világoszőrű szépiaszínű hernyóhoz hasonlít, melyben a főntebb említett belső csatorna még határozottabban ki van fejlődve. A hozzátartozó felső lemezen, mintha koromfekete hernyó kanyarogna, körülvéve egy világosabb, lassanként elmosódó környezet által. Úgy látszik, mintha a két lemez közé zárt levegő, a szikra átcsapásakor hirtelen elhajtván, az alsó nyom zeníjtében levő kormot nem-hogy elsöpörte, hanem még inkább rátapasztotta volna a felső lemeze, ez által idézvéen elő azt a feltűnően fekete kanyargást.

Eddig Antolik úr villanyszikrái tetszésök szerint választották útjokat a két stanniolhegy között, kikeresve a kormon azokat a helyeket, hol kevésbbé ellenállásra találtak.

De hátha kijelöljük a szikrának az utat, melyen haladjon? Ha jó vezető ösvényt elrajzolunk, úgy a keletkezett idom szabályosabb és tökéletesebb lesz, mert a szikrának nem kellettén magának törni utat, eleven erejét a környezetet hathatósabb le-söpítésére fogja fordíthatni.

Ezt is véghez vitte Antolik úr. A stanniolhegyek közé bronzfestékkel közperajzolt a szikra számára hol egyenes, hol zigzegas, hol görbe pályát; s a papirost azután kormozta be. A villanyszikra természetesen a jó vezető bronzpályán szaladt végig, s az eléje szabott ösvény kanyarulataihoz képest különféleképen söpötte le a közelébe eső kormot. Az így készített képek meglepően

szépek, s a villanyszikra által szerte-zavart levegő mozgásának tanulmányozására is igen alkalmasaknak látszanak. Szembeötöl az idomokon, hogy mindenütt, hol az ösvénynek kanyarulata van, a kanyarulát homorú oldalán egy-egy fehér csúcs látszik oda tornyosodni, hol a kanyarodás emelkedőből sülyedőre változik. Az első, ha szabad magamat így kifejeznem, hegyláncz után elvonul mögötte egy második, de már alacsonyabb és kevésbbé fehér csúcsokkal. Ha az idom jobban ki van fejlődve, egy harmadik, sőt egy negyedik hegyláncz csúcsai is kivethetők még.

E nembeli nyomozásairól Antolik úr még múlt évi december 20-án volt szíves engemet értesíteni, s ugyanakkor már több idomot beküldött, melyeket egyes lemezekkel és előírt pálya nélkül készített. — Múlt hó 22-ikén érkezett tőle a második szállítmány; ez alkalommal már lemezpáron fejlesztette az ábrákat; s végre e hó 2-án küldött oly idomokat, melyeken a szikraösvény már előre ki volt tűzve. Második küldeménye után mind jobban meggyőződén buvárkodásának fontossága felől, sürgettem, hogy foglalja össze eddigi eredményeit egy értekezésbe, melyet a prioritás megőrzése végett haladéktalanul az Akademia elé fognék terjeszteni. Az engedélyt az előterjesztésre megadta, sajnálatát fejezvéen ki, hogy tanári elfoglaltatása nem engedi a kívánt értekezésnek márczius közepére történhető elkészültét. Végül, mint valódi tudományos emberhez illik, azon óhaját fejezi ki, hogy más physikusok, kik több idővel és jobb segédeszközökkel rendelkeznek mint ő, igyekezzenek az e kísérleteknél bőségesen felmerülő kérdéseket mielőbb megoldani.

Ennek következtében a múlt héten már műgyetemünk physikai laboratoriumában Antolik úr kísérle-

tei Schuller tanár úr által ismételtettek, igazoltattak, s a helyes magyarázhatás céljából már különféle

képen variáltattak is. Ezekről, ha a t. Akademia megengedi, más alkalommal fogok előterjesztést tenni.

K Ü L Ö N F É L É K.

(5.) AZ ÁLLATPHAENOLOGIAI VITÁS ÜGYBEN Szepes-Iglóról, Geyer Gyula tanár úrtól, hosszabb levelet vettünk, melynek rövidre vont tartalma ez:

A m. k. meteorológiai központi intézethez beküldött phaenologiai adataim Eris-almává váltak.*

Horváth barátom állítása szerint határozottan hibáztam a „Pogonocherus“ meghatározásában. Kevésbé hibáztam azonban az „Argynnisel“[†] melyet a Rogenhofer úrtól kapott „Pales“-példánnyal és Heinemann lepkekönyve leírásával ismételtlen összehasonlítottam, de mindannyiszor az „Arsilache“-nél kellett megállapodnom.

A „Choleva“ tekintetében Horváth barátom ítélete kissé elhamarkodott. Én ezt az állatot nem tollramondás után jegyeztem naplómbe; saját szememmel ott láttam azt Tátrafüreden, az említett Rottenberg entomolog szépen összeállított kárpáti rovarszerzeményében — és nem egy, de húsznál több példányban. Ha szerénységem nem tiltja, vagy ha azt tudom, a mit akkor még nem tudtam, hogy ez állat honi rovaraszaink által ez ideig még meg nem találtatott, akkor bizonyára több példányt is elkérek igen szives tulajdonosától, és az egész vitának egy ütéssel vége szakad. Hogy a szóban lévő állat valóban a „nivalis“ volt-e vagy sem, így pusztá kézből állítani nem merem; de tartok tőle, hogy Horváth barátom az ő nyilatkozatával könnyen úgy járhat, mint járt évek előtt egy vidékünkön lakozó és általam igen tisztelt akadémiai tag

a boldogult Neilreich ellenében, midőn azt vitatta, hogy az utóbbi nagy munkájában felsorolt egyik Ranunculus faj honi fűvészeink által eddig még nem találtatott; azért kérdésbe vonja az illető növényfaj ittlétét. Neilreich ez iránti nyilatkozata, — ha jól emlékszem — a „Botanische Zeitschrift“ 1868-ik évfolyama valamelyik számában olvasható.

Staub Mór tanár úr, válasza engemet illető részében ilyenformán okoskodik: Ha G. igazi tanár, akkor annyi adatot nem gyűjthet; vagy ha csakugyan ő gyűjtötte e halmazt, akkor a beküldő csak névszerinti tanár lehet. Ez érvelés egyenlő a tudvalévő: „quia baculus stat in angulo, ergo pluit“ okoskodással.

Biztosíthatom Staub urat, hogy 1856 óta inprimis et ante omnia, tehát lelkestől testestől tanár vagyok, ki ez évek hosszú sorában soha egy perczig nem haboztam, bármi más érdekeket hivatalos teendőim alá rendelni.

Hogy pedig a beküldött adatokat legnagyobb lelkiismeretességgel gyűjtöm, a felől tessék a bécsi meteorológiai központi intézet „Évkönyveiben“ meggyőződni. Aránylag megegyeznek azok a többi állomások adataival, és a hol hiba történt, oda kérdőjelt mellékeltem az összeállító. Az említett „Évkönyvekből“ meggyőződhetnék St. úr, hogy nem alapos az az állítása, mely szerint mind és úgy a mint beküldtem, közöltetett bennök. Egyes években több is volt az, mint a 71-ik évi. Naplóim e részben hangos bizonyosságok. A felesleges részeket Fritsch Károly aligazgató úr phaenologiai naptárában értékesítette, és azok nyomán több adatot kijavított vagy kiegészített. Barátim előtt több iz-

* V. ö. Dr. Horváth Géza ezikkét e Közlöny 51-ik füzetében a 432-ik lapon, és Staub Mór válaszát az 53-ik füzet 32-ik lapján.

ben oda is nyilatkoztam, hogy ám-bár adataim a legjobb kézbe kerültek, mégis forró óhajvásom volna, ha azok hazánk nyelvén jelenhetnének meg. És ime mi történt?

Staub úr az általam igen tisztelt Frivaldszky Jánosra, a m. n. muzeumi igazgató úrra is hivatkozik, holott épen ő tehet bizonyosságot arról, hogy én többet is gyűjtök, mint a mennyit adataimban elősorolok. Hisz ott vannak még most is a múlt nyárban felküldött rovaraim, és azok közül alig van egy-kettő az adatokban felsorolva. Még itthon is fekszik egy küldemény apró lepkékből, mely, mi-helyt az említett a muzeumból vissza-érkezik, azonnal útnak indul. Hát ezeket is miért nem írtam a felküldött adatok sorába? — Újévkor meg egy légyküldeményt indítottam útnak Kowarz Nándor, Magyarország légyfaunája körül nem csekély érdemeket szerzett barátomhoz. A felküldött darabok száma megköze-líti a 150-et. És ezek közül talán egyet sem találhat St. úr sem a 71-iki, sem a 72-iki névjegyzékben.

Tessék St. úrnak egyszer hozzám fáradni, szívesen meg fogom neki magyarázni és tényekkel bebizonyí-tani, hogy a kizárólagosan szakmá-jának élő búváron kívül csakis az ifjúság oktatásával foglalkozó tanár képes ily adathalmazt összegyűjteni.

Derűltséggel olvastam továbbá St. úr azon naiv nyilatkozatát, mely szerint gyűjtői kedvemet szegni nem akarta az által, hogy adataimat cson-kítva teszi közzé, midőn azok a bécsi meteorol. Évkönyvben is teljes épség-ben közöltettek. Ez utóbbi állításáról már mondtam főntebb, hogy nem alapos; az előbbire pedig megjegy-zem, hogy ne féltsé St. úr az én gyűjtői kedvemet! Annyi azonban bizo-nyos, hogy adataimat ezentúl nem lesz kedvem St. úr kezeihez juttatni.

Ha St. úr tudná, mennyi ön-megtagadásomba került amaz adat-jegyzék összeállítására, tán nem kö-

vetelte volna még azt is, hogy (a mint különben illenék) az illető név mellé annak auktorát is hozzá írjam. De ha megint tudom, hogy jegy-zésem St. úr kezébe kerülhet, ak-kor vagy nem küldöm föl, vagy rö-videbbre szabva átdolgozom azt a legújabb nomenclaturára. Igazán rösteltem, hogy péld. a lepkék ama régi köntösben jelentek meg, mely-ben azokat évek előtt, több évre szóló naplómbe bevezettem. E rész-ben tehát csakugyan magamat vá-dolom.

(6.) POGGENDORFF JUBILAEUMA BERLINBEN. — F. évi február 28-ikán ritka jubilaumot ünnepeltek Berlin tudósai. A jelen év elején lett ugyanis 50 éve, hogy J. C. Poggendorff az „Annalen der Physik und Chemie“ szerkesztését átvette, s azóta folytonosan, szakadatlanul vezeti. E folyóiratból tehát *ötven évfolyam*, s több mint *százötven kötet* jelent meg Poggendorff neve alatt.

A félszázados évforduló meg-ünneplésére a berlini tudósok, élükön Du Bois Reymond, egye-temi tanárral, jubilaumot és ennek kapcsában banketet rendeztek. Az ünnepelt személyét ért kitüntetése-ket, a Németország, Ausztria, Ma-gyarország, Olaszország, Svájc, Hol-landia, Anglia, Dánia, Norvégia, Svéczia és Oroszországból érkezett üdvözlő - leveleket és sürgönyöket mellőzve, egyedül azon beszéd egy részének közlésére szorítkozunk, melyet ez alkalommal maga az ünne-pelt tartott:

„A jubilaumokról is áll némi te-kintetben ugyanaz, mit az öregség-ről mondtak: mindenki óhajtt öreggé lenni, de senki sem szeret öreg lenni.

Évek előtt bennem is támadt né-ha az a csendes kívánság, vajha el-érhetnék az Annalokkal ötven évet; s most, midőn e czél el van érve, azt

szeretném bárcsak még igen messze volna.

.....

Nem akarom eltitkolni, mit különben is jól érzek, hogy ez estét különösen két körülménynek köszönöm, melyek közül egyik sem róható fel érdememnek. Először az, hogy meglehetősen korán léptem az írói pályára, s aztán az, hogy az ég jó constitúcióval áldott meg.

És hogyan jutottam hozzá? Ez is oly kedvező körülmények összehatalálkozásának volt eredménye, minők igazán ritkán fordulhatnak elő. Elődóm, Gilbert, lipcsei tanár, hajdanában híres physikus, noha valami fontos physikai dolgot egyet sem tett közzé, hirtelen meghalt 1824 márczius 7-ikén. Halála híre csakhamar eljutott Berlinbe s nagy sensatiót okozott. Különösen a feledhetetlen Heinrich Rose volt az, ki legjobban tűzbe jött s mindent megmozdított, hogy az Annalokat Berlinbe csálhassa, miután a Schweigger-féle Journal már senkit sem elégitett ki.

De kire bízzák a szerkesztést? Berlin akkori physikusai és vegyészei: Erman, Fischer, Seebek, Tourte, Hermbstaedt, már koruknál fogva sem voltak alkalmasak, és Mitscherlich, Klapproth kijelölt utóda, még Párisban időzött, hogy magát képezze. Ifjabb nemzedék, legalább a physikában, nem volt.

Én még tanuló voltam. Igaz, hogy 1820-ban, mindjárt Oersted fölfedezése után irtam egy értekezést az elektro-magnetismusról, mely többek között a galvanométer fölfedezésére vezetett, s melyért az öreg Erman, hízegő dicsérettel, az itteni tantermek díszének nevezett. De ezzel vége is volt; azóta nem közöltem semmit, s kivált Berlinen kívül egészen ismeretlen nagyság voltam. Eszembe sem juthatott, hogy én legyek a híres Gilbert utóda.

Egyszer csak, egy reggelen, be-toppán szobámba a jó Heinrich (Rose), s fölshólt, vegyem át a szerkesztést. Azt feleltem neki, hogy nem érzem magamat alkalmasnak, s nincs is a tudósvilágban hozzá való tekintélyem. Nem hagyott föl vele, sőt annál inkább erősködött, s megígérte nem csak a maga segítségét, hanem Berzeliusét is, és az akkoriban oly hatalmas Berzelius-féle iskoláét.

Ez felbátorított, legalább megpróbálni. Irtam az Annalok kiadójának, Barth könyvkereskedőnek, Lipcsébe, és egyúttal fölkerétem barátomat, a boldogult Friedrich Hoffmann-t, ki akkor Halléban magántanár volt, menne el Barthoz és beszélne vele a dologról. Mindkettő hatott, s már márczius 18-án kaptam Barthtól választ, melyben hajlandóságát fejezi ki, velem alkudozásba bocsátkozni, de egyszersmind óhajtását is, velem személyesen megismerkedhetni. Ennek következtében Lipcsébe utaztam, s mondhatom, hogy egy-két óra alatt a főbb pontokra nézve megegyeztünk. A dolgot azonban Leopold von Buch döntötte el, ki Barthhoz egy goromba levelet írt, melyben az ő darabos modorával demonstrálja, hogy nem lehet és nem szabad mást választania Barthnak, mint engemet. Ilyen tromf ilyen tekintélytől nem tévesztette el a hatást, s nem is volt fölösleges, mert más kérők is jelentkeztek, péld. Brandes tanár Boroszlóból, Kastner tanár Erlangenből, Mucke tanár Heidelbergából, és Barthot megingathatták volna. De ő hű maradt hozzám.

Így elkezdtem a munkát, persze nem minden szepegés nélkül. Először befejeztem a még Gilberttől megkezdett februári füzetet, és hozzáigtattam az ő nevében még a márcziusit és aprilisit. A májusi füzetre, a második kötet első füzetére, már a magam nevét tettem.

.....

A tudomány ama nagy kerületei, melyekkel a physikusok nagy része még most is foglalkozik: az elektrodynamika, az induktio, a diamagnetismus, a photo-magnetismus, a thermochrose, a telegraphia, a photographia, a diffusio, a fluorescentia, a spektral-analysis, a thermo-dynamika — mind az én szerkesztésem ideje alatt tárattak fel, s ha már régóta nem csatlakozik is hozzájuk új, mindamellett a tudomány fejlesztése oly buzgalommal, oly serénységgel és annyi kéz által üzetik, hogy hinni és félni lehetne: majd nem is marad többé kikutatni való, ha minden kutatásból új kérdések nem merülnének föl, melyek arra a lealázó vallomásra készítetnek bennünket, hogy még igen-igen messze állunk a tudomány végcéljától.

Ezen örvendetes élmények mellett, fájdalom, szomorú tapasztalásokat is kellett tennem, látnom kellett, hogy a munkatársak sora lassanként egész más lett, mint eleinte volt. Az első időbeli jó barátokból, a nagy nevekből, melyek az Annalok első köteteit díszítették, csak kevesen vannak, vagy nincsenek is már; helyökbe újabb nemzedék lépett, mely eléggé nem dicsérhető buzgalommal törekszik a ragyogó minták nyomán, mely azonban — s ezt felfoghatónak fogják tartani — nem, vagy csak részben pótolhatja régi barátaimat, kikkel annyi víg órát töltöttem s nem egy bajt megosztottam. Mind azok közül, kik az első kötetbe irtak, most már csak egy van életben: *Wöhler*, Göttingában; utána jó legközelebb *Neumann*, Königsbergában, s ha *Herberg* től egy rövid utazási jegyzetet s *A. Ermán* tól egy dissertativonatot nem számítok, úgy *Dove*, valamint ő akademiánk tevékeny tagjainak seniora, senior egyszerűsmind az Annalok berlini munkatársai között.

Meddig vihetem még, ki lesz utó-

dom — a jó ég tudja; annyit azonban felfuvalkodás nélkül mondhatok, hogy ha majd egyszer utolsó óráim ütni fog, szememet azon vigasztal hunyhatom le, hogy ötvenéves működésem emléke a tudományban messze túl fog élni, vissza emlékeztén a költő szavára: „Ki kora legjobbjainak eleget tett, minden kornak élt.”

(7.) MEGÉRDEMELT ELISMERÉS. — A közoktatási miniszter úr három férfit tüntetett ki elismerését kifejező levele által, kik hosszú éveken át tisztán csak ügybuzgalomból, és a tárgy iránti érdeklődésből fáradoztak a meteorológiai észleletek terén.

Az ekként megtisztelték a következő urak:

DR. WESZELOVSKY KÁROLY, megyei főorvos, Árvaváralján, ki több mint 20 éven át végezi a meteorológiai följegyzéseket, melyeket egy külön — Árvaváralja meteorológiai viszonyait tárgyaló — Monographiában is közzé tett. (V. ö. Term. tud. Közlöny, IV. köt. 143 és 144. lap.)

TAMÁSSY KÁROLY, gyógyszerész és városi képviselő Debreczenben, ki már 22 év óta észlel, táviratilag tudósítja a bécsi, párisi, pétervári és budapesti meteorológiai központi állomásokat ezen — Magyarország éghajlati viszonyaira nézve oly fontos — állomás légtüneti viszonyairól.

REISENBERGER LAJOS, a természettan tanára a nagy-szebeni főgymnasiumon, ki már egy teljes negyedszázadon át tesz megfigyeléseket; azonkívül számos klimatographiai értekezés szerzője, melyek részint iskolai programokban, részint pedig külön füzetekben jelentek meg.

Nem tagadhatjuk meg magunktól, hogy e helyen is fel ne említsük a férfiak nevét, kik semmiféle elismerés reményétől sem kecsegtetve, egy negyed századon át, ily nem csekély fáradsággal járó munkánkat magukat vetették alá.

Bárha akadnának a kitartás ezen fényes példáinak minél több utánozó a haza különféle részeiben, hogy Magyarország meteorológiájának nagyfontosságú kérdése, mely sok lelkiismeretes figyelő hosszú és kitartó munkálkodását veszi igénybe, minél előbbi megfejtéséhez közeledjék.

(8.) A SZŐLŐK FÜSTÖLÉSE ÜGYÉBEN. — A „Term. tud. Közl.” 55-ik füzetében megjelent cikkre vonatkozólag, a szőlők füstölése ügyében, miután magam is szőlész vagyok és már több éven át teszek folytonos kísérleteket a füstölésekkel, a vést sejtető, fenyegető időben, érdekesnek tartottam némely tapasztalataimat köztudomásra juttatni:

Eleinte vinczellérem által rakattam északi oldalról a szőlő mellett növényi hulladékból ú. m. falevél, szalma stb., buczkákat azon meghagyással, hogy vinczellérem észre vevén már megelőző napon a fenyegető vést jelenségeit, a szőlőben, a borházban tartozik aludni; s ha 3 óra tájban észre veszi az idő komolyságát, akkor a buczkákat felgyújtsa.

De miután a füst, talán nem elégséges súlya miatt, a föld színén nem sokáig marad, a kertemben a gyümölcsösök között tett próbák nyomán a kátránnyal való füstölést próbáltam meg, s nagy meglepédesemre a műtét annyira sikerült, hogy immár most, mint tökéletesen meg-

próbált füstölési módot, szőlősgazda társaimnak bátran ajánlani merem, sőt hazafias kötelességnek érzem.

Az ajánlottam anyagnak egyik előnye olcsóságában rejlik, a mennyiben fontja csak 10 krajczárba kerül, s másrészt füstje oly nehéz, hogy a szőlőket órákig elborítva tartja. Én vas-serpennyőket tartok erre a célra készletben, és a kátrány szintén egész éven át készletben van a borházban. A szőlő körül mintegy 15 ölnyi távolságra a vasserpennyőket még estve lerakván, reggel 3 óra tájban azok megtöltetnek, t. i. egy-egy serpenyőbe k. b. egy fontnyi kátrány öntetik, s azután meggyújtatnak. Pár percz múlva meleg füst áramlik szét, mely láva gyanánt folyván, az egész térséget a derektól tökéletesen megmenti. Így történt, hogy az 1873-ik év tavaszán a dér még szomszédaim szőlőiben sem tett kárt, mindnyájok nagy meglepetésére; s ámbár az eredmény világosan igazolta a műtét sikerességét, daczára annak, szomszédaim nem a füstölésnek, hanem a véletlennek tulajdonítják a sikert.

Azt hiszem szolgálatot teszek szőlősgazda társaimnak, ha előre figyelmeztetem őket, hogy soha se experimentáljanak, hanem fogadják el saját hasznukra a már eddig is kitünő eredménnyel alkalmazott füstölési módot.

Ungvár, 1874. márczius 15-én.

Plathy István.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzökönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

I. TERMÉSZETTUDOMÁNYI ESTÉLY.

Az egyetem vegytani intézetében. 1874 február 6-ikán; este 6 órakor.

S z a b ó J ó z s e f folytatja és befejezi a januári estélyen megkezdett előadását „a bécsi világtárlat drágaköveiről.” Előadó ez alkalommal számos nyers és csiszolt drágakövet és diszövet mutatott be az elmondottak megvilágítására. (Az első előadás jelen füzetünk első cikkét képezi, a második előadás pedig a májusi füzetben fog megjelenni.)

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.